

scilicet hi omnes pedes quaternarum syllabarum, excepto amphibracho, rhythmum faciunt, id est, principatum in rhythmico tenent, eumque usu et nomine efficiunt: illi vero qui plures quam quatuor syllabas habent, multi quidem pro his poni possunt, sed ipsi per se rhythmum facere, ac rhythmici nomen obtinere non possunt, et ideo ne pedes quidem istos appellandos putaverim. Quamobrem repugnantia illa quæ nos movebat, jam, ut opinor, composita est et sopita; quandoquidem licet et plures syllabas quam quatuor pro aliquo pede ponere, et pedem tamen non appellare, nisi eum quo rhythmus efficiatur. Oportebat enim pedi constitui aliquem modum progressionis in syllabis. Is autem modus constitui optime potuit, qui de ipsa numerorum ratione translatus in quaternario constitit. Itaque longarum syllabarum quatuor pes esse potuit. Cum autem pro eo breves octo constituimus, quoniam tantum spatii habent in tempore, pro altero poni possunt. Quia vero legitimam progressionem, id est, quaternarium numerum excedunt, pro se ipsi poni ac rhythmum gignere, non sensu aurium, sed disciplinæ lege prohibentur: nisi contradicere aliquid paras.

XIII. D. Paro sane, et jam faciam. Nam quid impediebat usque ad octonarium numerum syllabarum progredi pedem, cum eundem numerum ad rhythmum admitti posse videamus? Neque enim me movet, quod pro alio dicis admitti, imo hoc me magis admonet quærere, vel potius quæri, quod non etiam suo nomine admittitur qui pro alio potest. M. Non mirum est, quod hic falleris; sed facilis explicatio veri est. Nam ut omittam tanta quæ pro quaternario numero jam ante disputata sunt, cur usque ad illum fieri debeat progressio syllabarum, fac me jam cessisse tibi et consensisse usque in octo syllabas pedis debere longitudinem porrigi: num resistere poteris esse

jam posse octo longarum syllabarum pedem? Certe enim ad quem numerum syllabarum pervenit pes, non solus ad eum pervenit qui brevibus, sed etiam qui longis syllabis constat. Quo fit ut adhibita rursus ea lege, quæ abrogari non potest, qua duas breves pro una longa poni licet, ad sedecim syllabas pertendamus. Ubi si rursus pedis incrementum statuere volueris, in triginta duas breves proficiscimur: huc quoque ratio tua pedem te compellit adducere, et rursus lex illa duplum numerum brevium pro longis locare: atque ita nullus constituetur modus. D. Jam cedo rationi, qua usque ad quaternarium syllabarum numerum promovemus pedem. Pro his autem legitimis pedibus poni oportere pedes plurium syllabarum, dum breves duæ unius longæ locum occupant, non recuso.

CAPUT VI.

Pedes quatuor syllabis longiores rhythmum suo nomine facere nequeunt.

XIV. M. FACILE est ergo te etiam illud videre atque concedere, alios pedes esse pro his, penes quos rhythmici est principatus, alios qui cum his collocantur. Nam ubi pro longis singulis geminantur breves, pro eo qui rhythmum obtinet, alium locamus, velut pro iambo vel trochæo tribrachum, aut pro spondeo dactylum aut anapæstum, aut proceleumaticum. Ubi vero non idem fit, non pro eo, sed cum eo ponitur quisquis miscetur inferiorum: ut cum dactylo anapæstus, cum ionico vero utrolibet diiambus vel dichorius: et reliqui similiter suo jure cum cæteris: an parum tibi dilucidum vel falsum videtur? D. Jam intelligo.

M. Responde ergo utrum illi qui pro aliis ponuntur, possint etiam ipsi per se facere rhythmum. D. Possunt. M. Omnes-ne? D. Omnes. M. Ergo et quinque syllabarum pes potest suo nomine rhythmum facere, quia pro bacchio vel cretico vel quolibet pæone poni potest. D. Non potest quidem, sed jam istum non vocari pedem, si progressio illius ultra quaternarium numerum transeat, satis memini. Ego autem cum omnes posse respondi, pedes utique posse respondi. M. Laudo etiam in nomine retinendo diligentiam et vigilantiam tuam. Sed scias multis etiam esse visum senarum syllabarum pedes nuncupandos, sed amplius, quod sciam, nemini placuit. Et illi quibus hoc placuit, negaverunt ad rhythmum, aut ad metrum per se gignendum tam longos pedes adhiberi oportere. Itaque ne nomina quidem his indiderunt. Quocirca verissimus est ille progressionis modus, qui usque ad quatuor syllabas pervenit, quandoquidem hi omnes pedes, quibus divisus duo fieri non possunt, conjuncti pedem facere potuerunt: et ita qui in sextam syllabam usque progressi sunt, nomen tantum pedis in eos, qui quartam excesserunt, transferre ausi sunt; ad principatum vero, qui est in rhythmis et metris, nullo modo eos aspirare siverunt. Sed cum pro longis breves duplicantur, etiam ad septimam atque octavam, ut jam ostendit ratio, syllabam pervenitur: ad quem numerum nemo tetendit pedem. Sed quoniam video constare inter nos quemlibet plurium quam quatuor syllabarum, cum pro longa duas breves ponimus, non cum his legitimis pedibus, sed pro his posse poni, neque per se ipsos rhythmum creare, ne in infinitum eat quod ratione finiendum est, satisque jam inter nos de rhythmum existimo disputatum: transeamus ad metra, si placet. D. Placet vero.

CAPUT VII.

De metro quibus et quot minimum constituatur pedibus.

XV. M. Dic igitur, metrum-ne arbitreris pedibus fieri, an pedes metro. D. Non intelligo. M. Pedes-ne conjuncti metrum creant, an metris conjunctis pedes creantur? D. Scio jam quid dicas, et conjunctis pedibus metrum fieri puto. M. Cur tandem id putas? D. Quia inter rhythmum et metrum hoc interesse dixisti, quod in rhythmum contextio pedum nullum certum habet finem, in metro vero habet: ita ista pedum contextio et rhythmum et metri esse intelligitur; sed ibi infinita, hic autem finita constat. M. Ergo unus pes metrum non est. D. Non utique. M. Quid unus pes et semipes? D. Ne hoc quidem. M. Quare? an quia metrum pedibus confit, nec utique possunt dici pedes, ubi minus quam duo sunt? D. Ita est. M. Inspiciamus igitur metra illa quæ a me paulo ante commemorata sunt, et videamus quibus pedibus constent: non enim te in hoc genere animadvertendo rudem esse adhuc decet. Ea sunt autem,

*Ite igitur Camæne
Fonticolæ puellæ,
Quæ canitis sub antris
Mellifluos sonores.*

Satis hæc esse ad id quod intendimus puto: tu jam metire ista, et quos habeant pedes renuntia. D. Omnino non possum; eos enim metiendos puto, qui sibi legitime copulari queunt: nec valeo me hinc expedire. Si enim primum cho-

rium fecero, sequitur iambus, qui temporibus par est, sed non similiter plauditur: si dactylum, non sequitur alius qui ei saltem temporibus coæquetur: si choriambum, eadem difficultas est; quod enim restat, nec temporibus cum eo, nec plausu convenit. Quare aut hoc metrum non est, aut falsum est quod inter nos de pedum copulatione dissertum est: nam quid aliud dicam non invenio.

XVI. M. Metrum quidem esse et eo quod plus est quam pes, certumque finem habet, et ipsarum aurium iudicio vincitur. Non enim tam suavi sonaret æqualitate, aut motu tam concinno plauderetur, si non inesset in illo numerositas, quæ profecto esse nisi in hac parte musicæ non potest. Falsa vero esse, quæ inter nos constiterunt, miror quod existimes: non enim aut numeris quidquam est certius, aut illa pedum commemoratione et collocatione ordinatus. Nam ex ipsa numerorum ratione, quæ nullo modo fallit, expressum est quidquid in eis et ad mulcendas aures, et ad obtinendum in rhythmo principatum, valere perspeximus: sed vide potius cum sæpe repeto, *Quæ canitis sub antris*, demulceoque ista numerositate sensum tuum, quid distat inter hoc, et si adderem ad finem hujus brevem aliquam syllabam, et item istud eodem modo repeterem, *Quæ canitis sub antrisque*. D. Utrumque mihi jocunde illabitur auribus: hoc tamen posterius, cui syllabam addidisti brevem, plus tenere spatii ac temporis, siquidem longius factum est, cogor fateri. M. Quid cum illud superius, *Quæ canitis sub antris*, ita repeto, ut post finem nihil sileam, eadem-ne ad te jocunditas pervenit? D. Imo nescio quid claudum me offendit, nisi forte illam ultimam plus quam cæteras longas produxeris. M. Ergo sive id ipsum amplius quod producitur, sive quod siletur, censes-ne in tempore habere aliquid spatii? D. Qui aliter potest?

CAPUT VIII.

Silentia in metris quanta adhiberi oportet. —

Metrum quod dicatur.

XVII. M. RECTE censes. Sed dic mihi etiam quantum spatium putas esse? D. Metiri hoc omnino difficile est. M. Verum dicis, sed nonne tibi videtur brevis illa syllaba id metiri, quam cum addidimus, neque longæ ultimæ ultra solitum productionem, neque ullum silentium in ejus metri repetitione sensus desideravit? D. Omnino assentior: nam et te illud superius pronuntiante atque repente, hoc posterius ego apud me ipse repetebam pariter tecum: ita sensi idem spatium temporis ambobus occurrere, cum silentio tuo brevis mea ultima conveniret. M. Teneas igitur oportet hæc silentiorum spatia certa in metris esse. Quare cum inveneris aliquid deesse pedi legitimo, considerare te oportebit, utrum dimenso atque annumerato silentio compensetur. D. Teneo jam istud, perseguere cætera.

XVIII. M. Video jam nos quærere debere ipsius silentii modum: namque in hoc metro, ubi post choriambum bacchium comperimus, quia unum tempus deest ut sex temporum esset sicut choriambus, facillime id aures senserunt, et in repetitione tanti spatii silentium interponere coegerunt, quantum syllaba occuparet brevis: at si post choriambum locetur spondeus, duo nobis tempora cum silentio peragenda sunt ad caput redeuntibus, veluti hoc est, *Quæ canitis fontem*. Nam te sentire jam credo silendum esse, ut cum redimus ad caput, plausus non

claudicet. Sed ut experiiri queas quanta silentii hujus mensura sit, adde unam syllabam longam, ut fiat, *Quæ canitis fontem vos*; atque hoc cum plausu repete: videbis tantum occupare temporis plausum, quantum in superiore occupabat, cum ibi duæ longæ post choriambum, hic tres sint locatæ. Unde apparet duum ibi temporum interponi silentium. At si post choriambum iambus locetur, sicut hoc est, *Quæ canitis locos*, tria tempora silere cogimur: quod ut exploretur, adduntur sive per alterum iambum, sive per chorium, sive per tribrachum ut sit ita: *Quæ canitis locos bonos*: aut; *Quæ canitis locos monte*; aut: *Quæ canitis locos nemore*. His enim additis, cum sine silentio jocunda et æqualis repetitio movet, et plausu adhibito tantum spatii hæc tria singula tenere inveniuntur, quantum illud in quo silebamus, manifestum fit trium temporum ibi esse silentium. Potest post choriambum una syllaba longa constitui, ut quatuor tempora sileantur. Nam etiam sic choriambus dividi potest, ut simple et duplo levatio sibi positioque conveniant. Hujus metri exemplum est, *Quæ canitis res*. Cui si addas vel duas longas, vel longam et duas breves, vel brevem et longam et brevem, vel duas breves et longam, vel quatuor breves, implebis sex temporum pedem, ut nullo desiderato silentio repetatur. Talia sunt, *Quæ canitis res pulchras*, *Quæ canitis res in bona*, *Quæ canitis res bonumve*, *Quæ canitis res teneras*, *Quæ canitis res modo bene*. Quibus cognitis atque concessis, credo tibi jam satis apparere, nec minus uno tempore sileri posse, nec plus quatuor temporibus sileri oportere. Nam et ipsa est illa de qua jam multa dicta sunt moderata progressio, et in omnibus pedibus nulla levatio aut positio amplius quam quatuor occupat tempora.

XIX. Itaque cum aliquid canitur sive pronuntiatur

quod habeat certum finem, et plus habeat quam unum pedem, et naturali motu ante considerationem numerorum sensum quadam æquabilitate demulceat, jam metrum est. Quanquam enim minus habeat quam duos pedes, tamen quia excedit unum et silere cogit, non sine mensura, sed quantum implendis temporibus satis est quæ alteri debentur pedi, pro duobus pedibus auditus accipit, quod duorum pedum occupat tempora donec ad caput redeatur, dum annumeratur sono etiam certum atque dimensum intervalli silentium. Sed jam mihi dicas velim, utrum his quæ dicta sunt cognitis assentiaris. D. Cognovi et assentior. M. Mihi-ne credens, an per te ipse vera esse perspicis? D. Per me ipse sane, quamvis dicente te vera hæc esse cognosco.

CAPUT IX.

Quot ad summum temporibus ac pedibus metrum constare possit.

XX. M. AGE ergo nunc quoniam invenimus unde metrum esse incipiat, inveniamus etiam quousque procedat. Nam metrum incipit a duobus pedibus, sive ipso sono plenis, sive ad implendum quod deest annumerato silentio. Quare oportet te jam respicere ad illam quaternariam progressionem, mihi que renuntiare usque ad quot pedes metrum tendere debeamus. D. Facile istud quidem est. Nam octo pedes esse ratio satis docet. M. Quid, illud recordaris-ne dixisse nos eum versum a doctis appellatum, qui duobus membris certa ratione dimensis copulatisque constaret? D. Bene memini. M. Cum ergo non sit dictum duobus pedibus, sed duobus membris constare versum,

cumque manifestum sit versum non unum pedem habere, sed plures, nonne ipsa res indicat longius membrum esse quam pedem? D. Ita vero. M. At si membra æqualia sint in versu, nonne præposterari poterit, ut prima pars sine discrimine ultima, et ultima prima fiat? D. Intellego. M. Ergo ut non accidat, satisque appareat discernaturque in versu aliud esse membrum quo incipit, aliud quo desinit, non possumus recusare in æqualia membra esse oportere. D. Nullo modo. M. Id ergo prius in pyrrichio consideremus, si placet, in quo jam credo videri tibi minus tribus temporibus membrum esse non posse, quoniam id primum est plus quam pes. D. Assentior. M. Ergo minimus versus quot tempora possidebit? D. Dicerem sex, nisi me illa præposteratio revocaret. Septem ergo habebit, quia minus quam tria membrum habere non potest: plus autem habere, nondum prohibitum est. M. Recte intelligis. Sed dic quot pedes pyrrichios habeant septem tempora? D. Tres et semis. M. Debetur ergo unius temporis silentium, dum ad principium reditur, ut spatium pedis possit impleri. D. Debetur sane. M. Hoc annumerato quot tempora erunt? D. Octo. M. Ut ergo minimus, qui etiam primus est pes, minus quam duo, ita minimus qui primus est versus, minus habere quam octo tempora non potest. D. Ita est. M. Quid, maximus versus, quo ampliorem esse non oporteat, quot tandem temporum esse debet nonne statim videbis, si ad illam progressionem retulerimus animum, de qua toties tam multa dicta sunt? D. Jam intelligo ampliorem quam triginta duum temporum versum esse non posse.

XXI. M. Quid de metri longitudine, censes-ne ampliorem esse debere quam versum, cum metrum id quod est minimum, tam minus sit quam minimus versus? D. Non censeo. M. Cum ergo metrum incipiat a duobus pedibus,

versus a quatuor; aut illud ab spatio duorum pedum, hoc a quatuor annumerato silentio; metrum autem octo pedes non excedat, nonne cum et versus metrum sit, necesse est eum pedes totidem non excedere? D. Ita est. M. Rursum cum versus non sit longior quam triginta duum temporum, et metrum sit etiam longitudo versus, si conjunctionem duorum membrorum talem non habeat qualis in versu præcipitur, sed tantum certo fine claudatur, neque debeat longius esse quam versus, nonne manifestum est ut versum pedes octo, ita metrum triginta duo tempora excedere non oportere? D. Assentior. M. Erit ergo idem spatium temporis, et idem numerus pedum et metro et versui, communisque quidam terminus, ultra quem progredi utrumque non debeat: quamvis metrum quadruplicatis pedibus, a quibus esse incipit; versus autem quadruplicatis temporibus, a quibus et ipse esse incipit, finiat: ut crescendi scilicet modum quaternaria illa ratione servata metrum cum versu communicaverit in pedibus, versus cum metro in temporibus. D. Intellego et probo, atque ita se habere istam concordiam consensionemque delector.